

optimáti. Náleží-li však spravedlivá vláda pouze jediné osobě, přísluší takové osobě pojmenování *král*: odtud Pán skrze Ezechiele² praví: *Služebník můj David bude králem nad všemi a jediným pastýřem všech*.

749. – Z toho se zřetelně ukazuje, co vyplývá z výměru krále: že má být jeden, kdo stojí v čele, a že to má být pastýř hledající společné dobro lidu, ne svůj vlastní prospěch. Ježto však člověku přísluší žít v pospolitosti, protože by nedokázal uspokojit své životní potřeby, kdyby žil osamoceně, nutně bude dokonalejší taková společnost, čím bude soběstačnější k zajišťování životních potřeb. Již rodina žijící v jednom domě tvoří jakousi společnost zajišťující životní potřeby, pokud jde o přirozené akty výživy, plození potomků a pod.; v jedné vesnici je již společnost schopna provozovat nějaké řemeslo; ve městě pak, které představuje dokonalé společenství, jsou zajišťovány všechny životní potřeby; tím spíše v provincii, která uspokojuje potřebu společného boje a obrany proti nepříteli. Ten tedy, kdo vládne městu nebo provincii, se zástupně nazývá král; kdo vládne v domě, nenazývá se král, nýbrž otec rodiny. Podobá se však v něčem králi, proto bývají králové někdy nazýváni otci národa.

Z řečeného je tedy zřejmé, že král je ten, kdo vládne lidu jednoho města či provincie v zájmu společného dobra; proto praví Šalomoun v knize Kazatel 5, 8: *Král vládne nad veškerou zemí která mu slouží*.

Kapitola 3.

Že je užitečnější, aby lidské pospolitosti vládl spíše jeden než mnozí.

750. – Po tom, co bylo předesláno, je třeba zkoumat, co provincii nebo obci více prospívá: zda jí má vládnout více lidí nebo jeden člověk. To však lze vyvodit ze samého pojmu vládnutí.

Každý vládce se má totiž zaměřit na to, aby zajistil prospěch toho, čeho vlády se ujal. Vždyť kormidelníkovi záleží na tom, aby loď po přestálém nebezpečí na moři dovedl netknutou do spásného přístavu. Dobrem a spásou lidské společnosti je pak zachování její jednoty, která se nazývá mír. Ten když chybí, hyne prospěch ze společného života, nesvorný lid je dokonce sám sobě na obtíž. Vladař si má tedy nejvíce hledět toho, aby zajistil mírovou jednotu. A bylo by scestné, aby uvažoval, zda má mezi svým poddaným lidem nastolit mír, podobně jako kdyby lékař uvažoval, zda má uzdravit nemocného. Nikdo se totiž nemůže radit o cíli, k němuž má směřovat, nýbrž o prostředcích, jak jej dosáhnout. Proto Apoštol,

² Ez 37,24

když doporučuje věrnému lidu jednotu, praví³: *Usilovně hleďte zachovat jednotu ducha, spojení svazkem pokoje*. Čím tedy bude vláda účinněji působit k zachování míru, tím bude užitečnější. Za užitečnější pokládáme to, co více směřuje k cíli. Je pak zřejmé, že k jednotě může spíše působit to, co je samo o sobě jedno, nežli mnohé. Podobně jako nejúčinnější příčinou tepla je to, co je samo o sobě teplé. Je tedy užitečnější vláda jednoho nežli mnohých.

751. – *Dále*, je zřejmé, že mnozí nemohou uchovat pospolitost, jestliže spolu zásadně nesouhlasí. Vyžaduje se tedy od nich jakási jednota k tomu, aby mohli nějakým způsobem vládnout: protože ani mnozí by nevedli loď jedním směrem, pokud by nebyli nějak spojeni. Být spojen pak znamená, že se mnohé přibližuje k jednomu. Lépe tedy vládne jeden než mnozí proto, že ti se jen přibližují k jednomu.

752. – *Navíc*: to, co se děje podle přirozenosti, děje se nejlépe: ve všech jednotlivých případech působí přirozenost to nejlepší. Každá přirozená vláda pak pochází z jednoho. Mezi množstvím údů je jen jeden, který všemi hýbe, totiž srdce; a mezi složkami duše má jedna zásadně vrch, totiž rozum. Také včely mají jednu královnu, a v celém vesmíru je jediný Bůh stvořitel a ředitel všeho. A to důvodně. Každá mnohost se odvozuje od jednoho. Jestliže totiž umění napodobuje přírodu a každé umělé dílo je tím lepší, čím více se drží svého vzoru v přírodě, nutně také pro lidskou společnost je nejlepší, aby jí vládl jeden.

753. – To také vyplývá ze zkušenosti. Neboť provincie a obce, které nemají jednoho vládce, se zmítají v nesvornosti a nepokoji, jako by se u nich naplňovalo to, nač si pán skrze proroka stěžoval⁴: *Mnozí pastýři zničili mou vinici*. Naopak provincie a města pod vládou jednoho krále se těší míru, vzkvétají spravedlností a radují se z hojnosti věcí. Proto Pán zaslubuje skrze proroky svému lidu, že mu ustaví jednu hlavu a že bude jediný vládce mezi nimi.

Kapitola 4.

Mnoha důvody a argumenty se dokazuje, že jak je jednovláda nejlepší, je-li spravedlivá, tak je její opak nejhorší.

754. – Tak jako je královláda nejlepší, je tyranie nejhorší. Opakem politie je demokracie: obé, jak vyplývá z již řečeného, je vláda vykonáva-

³ Ef 4,3

⁴ Jer 12,10

ná mnohými; opakem aristokracie je oligarchie: obé je vláda nemnohých; opakem královlády je tyranie: obé jsou jedinouvládou. Že královláda je nejlepší způsob vlády, bylo již ukázáno. Je-li tedy opakem nejlepšího nejhorší, nutně musí být nejhorší tyranie.

755. – *Dále*: spojená síla je účinnější k dosažení výsledku než rozptýlená či rozdělená. Vždyť mnozí společně utáhnou to, co by jako jednotlivci ani po částech neutáhli. Tak jako je tedy užitečnější, aby síla působící k dosažení dobra byla jediná, je právě tak škodlivé, je-li síla působící zlo jediná, ne rozdělená. Síla nespravedlivě vládnoucího pak působí v neprospěch pospolitosti tím, že společné dobro pospolitosti převrací jen ve vlastní prospěch vladaře. Platí-li tedy o spravedlivé vládě, že je tím užitečnější, čím méně osob se na ní podílí, takže královláda je lepší než aristokracie, aristokracie pak lepší než politie, pak to také naopak platí o nespravedlivé vládě: že totiž čím bude moc soustředěnější, tím bude škodlivější. Je tedy škodlivější tyranie než oligarchie, oligarchie pak škodlivější než demokracie.

756. – *Dále*: vláda se stává nespravedlivou tím, že pohrdá společným dobrem pospolitosti a namísto toho vyhledává soukromé dobro vladaře. Čím více se tedy vzdaluje společnému dobru, tím je nespravedlivější. Více se pak ustupuje od společného dobra v oligarchii než v demokracii; tam se totiž hledá dobro pro úzkou skupinu, zde pro mnohé. A ještě více se ustupuje od společného dobra v tyranii, která hledá dobro pouze pro jednoho; všemu veškerenstvu je totiž bližší mnohé než nemnohé, a nemnohé bližší než jediné samotné. Tyranovláda je tedy nejnespravedlivější.

757. – *Podobně* je to zřejmé těm, kdo zkoumají řád Boží prozřetelnosti, která nejlépe vše pořádá. Neboť dobro ve věcech pochází od jediné dokonalé příčiny, v níž jako by bylo sdruženo vše, co může dobro podpořit, zlo však pochází z jednotlivých nedostatků. Tělo totiž není krásné, nejsou-li všechny jeho údy vkusně utvářeny; je-li však kterýkoli z nich neforemný, nastoupí ošklivost. Tak tedy ošklivost pochází z více rozmanitých příčin, zatímco krása má svůj původ v jediné dokonalé příčině. A tak je tomu s každým dobrem a zlem, jako by Bůh dbal o to, aby dobro z jedné příčiny bylo silnější, zlo pocházející z více příčin slabší. Je tedy prospěšné, aby spravedlivá vláda náležela jedinci již jen proto, aby byla silnější. Upadá-li však vláda do nespravedlnosti, je prospěšnější, aby byla vládou mnohých a byla tak slabší, neboť ti se budou vzájemně omezovat. Mezi nespravedlivými vládami je tedy snesitelnější demokracie, nejhorší pak tyranie.

758. – Rovněž je *také* nanejvýš zřejmé, uvažujeme-li o zlu které pochází z tyranie, že tyran, pohrdaje společným dobrem, při hledání svého soukromého dobra všelijak zatěžuje své poddané, neboť podléhá různým vášním, aby pro sebe dosáhl nějakého dobra. Kdo je totiž ovládán vášní chvilivosti, uchvacuje statky poddaných: odtud Šalomoun⁵: *Král spravedlivý vzdělává zemi, muž lakomý ji pustoší*. Podléhá-li zlobě, pro nic prolévá krev, jak se praví u Ezechiele 22, 27: *Knížata její uprostřed ní jsou jako vlci uchvacující loupež, vylévající krev*. Takové vlády je třeba se vyvarovat, jak napomíná Mudrc⁶: *Drž se daleko od člověka, který má moc zabíjet*, protože nezabíjí pro spravedlnost, nýbrž svévolně ze své moci. Tak není nic bezpečného a vše je nejisté, jestliže se ustoupí od práva, a nelze stvrdit cokoli, co skrývá vůle, neřku-li chtíč druhého.

759. – A poddané nezatěžuje jen v tělesných věcech, nýbrž také omezuje jejich duchovní statky, neboť ten, kdo touží více po moci než po prospěšnosti, brání ve veškerém prospěchu poddaným, pokládaje jakékoli jejich vyniknutí za újmu svému nespravedlivému panování. Tyrané totiž více podezírají dobré lidi než špatné, a přednosti jiných je vždy děsí. Snaží se tedy tito tyrané, v obavě, že se jejich poddaní vzmuží a nesnesou jejich panování, aby se mezi jejich poddanými nedařilo uzavírat přátelství, aby se netěšili vzájemnému míru, aby zkrátka za takového stavu vzájemné nedůvěry se nedalo nic podniknout proti jejich panství. Proto mezi ně zasévají nesváry, zaseté udržují, a vše, co souvisí s lidskou družností, jako zasnuby, hostiny a pod., při kterýchžto příležitostech se upevňuje vzájemnost a důvěra, zakazují. Snaží se též o to, aby poddaní nezískali moc nebo bohatství, protože je soudí podle svého špatného svědomí; jak by oni sami užili moci a bohatství ke škodě jiných, tak se obávají, aby jim moc a bohatství poddaných neškodily. Proto se u Jóba 15, 21 o tyranovi praví: *Zvuk strachu jest v uších jeho, že i v čas pokoje (kdy mu totiž žádné nebezpečí nehrozí) se stále bojí nástrah*.

760. – Tím ovšem dochází k tomu, že za vlády tyranů se najde jen málo statečných mužů, neboť ti, kdo stojí v čele a měli by poddané vést ke ctnostem, ve skutečnosti ctnosti poddaných hanebně nenávidí a jak jen mohou je potlačují. Neboť podle sentence Filozofa⁷ *se stateční lidé najdou tam, kde se nejstatečnější těší úctě*, a jak říká Tullius⁸: *Vždy leží na zemi a málo se daří tomu, co všichni zavrhují*. Je totiž přirozené, že lidé živení strachem

⁵ Pr 29,4

⁶ Sír 9,18

⁷ Aristotelés, Etika I,3

⁸ Cicero, Tuskulské hovory I,2

ztratí srdnatost a smělost k jakémukoli mužnému a ráznému činu, což ukazuje zkušenost těch provincií, které dlouho žily pod tyranskou vládou. Proto Apoštol v listu Koloským 3, 21 říká: *Otcové, neponižujte své děti, aby nezmalomyslněly.*

Tyto škodlivé následky tyranie má na mysli král Šalomoun⁹, když říká: *Vláda bezbožných znamená zkázu lidí*, protože totiž hanebností tyranů poddaní upadají ve ctnostech; a opět říká¹⁰: *Panuje-li svévolník, lid vzdychá*, jakoby byl uveden v otroctví, a opět:¹¹ *Když se pozdvihují bezbožní, lidé se skrývají, aby unikli krutosti tyranů*. A není divu, neboť člověk zbavivší se vlády rozumu a podléhající chťiči se v ničem neliší od zvířete, jak praví Šalomoun¹²: *Řvoucí lev a hladový medvěd je svévolný vladař nad nuzným lidem*, a tak se lidé skrývají před tyrany jako před krvelačnými zvířaty a zdá se, že podléhat tyranovi je stejné jako být vydán napospas rozružené šelmě.

Kapitola 5.

Jak se vyvíjelo vládní zřízení Římanů a jak byla jejich republika posílena vládou mnohých.

761. – Protože tedy to nejlepší i nejhorší může vzejít z monarchie, tj. jedinovlády, mnoha lidem se královská hodnost pro nebezpečí tyranie protiví. Někteří jiní však, zatímco volají po královládě, upadnou do krutosti tyranů a mnozí vládcí tak vládnou jako tyrané pod zástěrkou královského majestátu. Zjevným příkladem je římská republika. Když totiž lid vyhnal krále, nemoha již snášet královskou či spíše tyranskou zpupnost, ustavil si konsuly a jiné úředníky k vládě nad sebou, chtěje přeměnit královládu v aristokracii, a, jak vypráví Sallustius¹³, *zní neuvěřitelně, jak rychle se občanstvo po získání svobody rozmáhalo*.

Často se totiž stává, že lidé žijící pod královskou vládou jsou liknavější v úsilí o společné dobro, neboť se domnívají, že to, co proň přinášejí, neslouží jim, nýbrž jinému, totiž tomu, jehož moci podle jejich mínění společné dobro podléhá. Když však vidí, že společné dobro nepodléhá moci jedince, nehledí naň jako by náleželo někomu jinému, nýbrž každý je pokládá jakoby za své: zkušenost učí, že obec spravovaná vládci střída-

⁹ Př 28,12

¹⁰ Př 29,2

¹¹ Př 28,28

¹² Př 28,15

¹³ Sallustius, Catilina 7

jícími se po roce dokáže někdy více nežli král vládnoucí nad třemi, čtyřmi obcemi; a drobné povinnosti vyžadované králi váží více než velká břemena, jsou-li uložena občanskou společností.

762. – To se dalo pozorovat v dalším období římské republiky. Lid se nechal odvádět k vojsku, vojákům byl vyplácen žold, a když nestačila státní pokladna, *byl soukromý majetek dán k dispozici státu, takže i sám senát si nenechal ani kousku zlata mimo nějaké ty prsteny a pukly, bezvýznamné odznaky hodnosti*¹⁴.

Když se ale unavili neustálými spory, které přerostly až do občanských válek, jejichž následkem jim byla z rukou vyrvána svoboda, o niž nejvíce usilovali, svěřili se vládě císařů. Ti se od počátku odmítali nazývat králi, neboť tento titul měli Římané v nenávisti. Z nich někteří na způsob králů věrně sloužili společnému dobru a jejich zásluhou římský stát vzrůstal a trval. Většina jich však vůči poddaným vystupovala jako tyrané, vůči nepřátelům naopak byli nečinní a liknaví, a římský stát tak přivedli do záhuby.

763. – Podobný proces se odehrál v židovském národě. Zpočátku, kdy jim vládli soudcové, byli ze všech stran rozchvacováni nepřáteli. Neboť každý dělal to, co bylo podle jeho názoru dobré. Když jim však Božím řízením na jejich naléhání byli dáni králové, právě pro jejich zkaženost odpadli od uctívání jediného Boha a nakonec byli uvedeni do zajetí.

Z obou stran tedy hrozí nebezpečí: ať již se z obavy před tyranii odmítá nejlepší způsob – královláda, nebo ať je nastolena tato a pak se zvrhne v tyranii.

Kapitola 6.

Že z vlády mnohých hrozí větší nebezpečí tyranie než z vlády jednoho, a proto je jedinovála lepší.

764. – Ze dvou možností, z nichž hrozí nebezpečí, je třeba vybrat nejspíše tu, která přináší menší zlo. Z monarchie pak, zvrátí-li se v tyranii, vzniká menší zlo než z vlády mnoha optimátů, dojde-li k jejímu porušení.

Vždyť nesvornost, která je nejčastějším výsledkem vlády mnohých, stojí v protikladu k dobru pokoje, které je nejznamenitějším v lidské společnosti: a toto dobro není tyranskou vládou úplně zrušeno, nýbrž jsou omezena některá dobra jednotlivých lidí, pokud zrovna tyranská zvuče

¹⁴ Aurelius Augustinus, O Boží obci III,19

nezuří proti celé společnosti. Je tedy žádoucnější vláda jednoho než mnohých, ačkoli z obou hrozí nebezpečí.

765. – *Dále*: je třeba vyhybat se tomu, odkud častěji hrozí velká nebezpečí. Větší nebezpečí pro společnost pak hrozí z vlády mnohých než z vlády jednoho. Častěji se totiž stává, že z mnoha spíše někdo ztratí ze zřetel společné dobro než pouhý jedinec. Ať se však kdokoli z početnější vlády odvrátí od sledování společného dobra, hrozí nebezpečí nesváru mezi poddanými, protože nesvár mezi vládnoucími se přenáší do společnosti. Stojí-li však v čele jeden, má obvykle na zřeteli společné dobro; i kdyby se od něho odvrátil, nezačne hned utiskovat poddané, což bývá nejzazším stupněm tyranské vlády, jak bylo ukázáno svrchu. Je tedy třeba spíše předcházet nebezpečím plynoucím z vlády mnohých než z vlády jednoho.

766. – *Dále*: snad ještě častěji se vláda mnohých zvrací v tyranii, než vláda jednoho. Jakmile z vlády mnohých vzniknou rozbroje, stane se často, že jeden přemůže ostatní a usurpuje si vládu nad společností, což lze nahlédnout i ze současných dějů. Vždyť každá vláda mnohých skončila tyranii, jak přesvědčivě ukazují dějiny římské republiky: ta, když byla po dlouhou dobu spravována mnohými úředníky, posléze pro nesváry, soupeření a občanské války skončila v nejkřutější tyranii. A vůbec, zamyslíme-li se pozorně nad dějinami i současnými ději, nalezneme více tyranie v zemích ovládaných mnohými než v zemích s jedinouvládou.

Jestliže se tedy zdá, že kvůli nebezpečí tyranie je třeba se zdaleka vyhnout královládě, která je nejlepší vládou, pak je třeba vzít v úvahu, že tyranie se častěji rodí z vlády mnohých. Nezbyvá tedy než uznat, že je prospěšnější žít pod jedním vládcem než pod mnoha.

Kapitola 7.

Závěr, že vláda jednoho je prostě nejlepší. Ukazuje se, jak se má vůči němu chovat společnost, aby se nenaskytlá příležitost k tyranii, a že je třeba i tuto snášet, pokud se to nezdaří, aby se tak zabránilo většímu zlu.

767. – Protože je tedy třeba dát přednost jedinouvládě, která je nejlepší, a ta se může zvrátit v tyranii, což je to nejhorší, je třeba horlivě dbát toho, aby se pospolitosti dostalo krále, nikoli tyrana.

Předně je tedy potřebí, aby těmi, jimž tento úkol náleží, byl ustanoven za krále člověk takové povahy, u něhož by bylo nepravděpodobné, že se

uchýlí k tyranii. Proto Samuel, přenechávaje ustavení krále Boží prozřetelnosti, říká ve své první knize¹⁵: *Hospodin si vybral muže podle svého srdce. Jemu Hospodin přikáže, aby byl úvodou nad jeho lidem.* Pak je třeba uspořádat vládu v říši tak, aby již ustanovenému králi byla vzata příležitost nastolit tyranii. Jeho moc bude zároveň usměrňována tak, aby nemohla snadno přejít v tyranii. Jak se to má dít, o tom pojednáme v následujících odstavcích. Konečně je třeba promyslet, jak zakročit, uchýlí-li se král přece jen k tyranii.

768. – Nedopouští-li se tyranie přílišných vybočení, je lepší snášet na čas umírněnou tyranii, než se nějakým podnikem proti tyranovi zaplést do nebezpečí, která jsou hroznější než samotná tyranie. Může se totiž stát, že ti, kdo vystoupí proti tyranovi, neuspějí, a tak jen tyrana vyprovokují k větší zuřivosti. A podaří-li se proti tyranovi uspět, vzniknou tím mnohem vážnější rozpory uvnitř lidu; ať již se společnost rozdělí během povstání proti tyranovi či po jeho svržení při ustavení nové vlády. Stane se také někdy, že ten, s jehož pomocí byl tyran vypuzen, po nabytí moci sám uchvátí tyranskou vládu a utiskuje poddané ještě silněji, neboť se obává, aby se mu nepříhodilo totéž co jeho předchůdci. Platí tedy o tyraních, že každá následující je horší předešlé, neboť předchozí útlak zůstane zachován a nový tyran jej ještě z vlastní škodolibosti rozšíří. Proto se kdysi jedna stařena v Syrákúsách neustále modlila, aby Dionýsios bez úhony přežil, a to v době, kdy si všichni obyvatelé Syrákús přáli jeho smrt. Když se to Dionýsios dozvěděl, zeptal se jí, proč tak činí. Nato ona odpověděla: „Jako dívka jsem zažila hrozného tyrana a dychtila jsem po jeho smrti. Když byl zabit, nastoupil další, ještě křutější; i od jeho konce jsem si mnoho slíbvala. Nakonec jsi po něm nastoupil ty, který jsi daleko bezohlednější. Zahyneš-li tedy, nastoupí na tvé místo ještě horší“.

769. – V případě nesnesitelné, všechny meze překračující tyranie se některým lidem zdálo, že je povinností statečných mužů tyrana zabít a v zájmu společnosti se vystavit nebezpečí smrti: pěkný příklad je také ve Starém zákoně: jakýsi Ehúd probodl dýkou Eglóna, krále moábského, který utiskoval lid Boží tuhým otroctvím. Sám se pak stal soudcem¹⁶. To je ale v rozporu s apoštolskou naukou. Vždyť apoštol Petr nás učí, že máme být podřízeni ve vši bázni nejen dobrým a mírným pánům, nýbrž i tvrdým¹⁷. Neboť v tom spočívá milost, že pro Boha snášíme nespravedlivou křutost. Proto, když mnozí římsí císaři pronásledovali křesťanskou

¹⁵ 1 S 13,14

¹⁶ Sd 3,15-28

¹⁷ 1 Pt 2,18

víru a velký zástup urozených i prostých lidí byl obrácen na víru, tito lidé bez odporu trpělivě a statečně snášeli smrt pro Krista, jak tomu bylo v nebohé thébské legii. Ehúd navíc zahubil spíše nepřítele než vládce, ač tyrana. Proto ve Starém zákoně čteme, že byli zabiti ti, kdo zabili Jóaše, krále judského, přestože ten odpadl od Boha; jejich synové ale byli ušetřeni podle nařízení zákona.

Bylo by velkým nebezpečím pro společnost a její vládce, kdyby někteří lidé podle svého soukromého mínění usilovali o smrt vladařů, byť to byli tyrané. Takovému pokušení jsou totiž snáze vystaveni špatní než dobří. Špatným pak vadí královláda stejně jako tyranie, podle Šalomounova výroku¹⁸: *Moudrý král rozptyluje bezbožné*. V takové opovržlivosti tedy tkví větší nebezpečí ze ztráty panovníka, než aby mohlo být vyváženo odstraněním tyрана.

770. – Jeví se tedy správnějším zakročit proti tyranské zvlí veřejnou autoritou, nikoli soukromým podnikem několika jednotlivců.

Především, je-li právem nějaké pospolitosti ustavit si krále, může jej tato pospolitost stejným právem svrhnout nebo zkrotit jeho moc, zneužívá-li jí tyranským způsobem. Nelze ji přitom obvinít, že si počíná věrolomně, zbavuje-li moci tyрана, kterému se předtím podrobovala. Sám se zasloužil o to, že jeho poddaní s ním vypověděli smlouvu, když si nevedl tak, jak vyžaduje královský úřad. Tak Římané zbavili vlády Tarquinia Superba, kterého předtím přijali za krále, pro tyranii, jíž je on a jeho synové sužovali, a nahradili jeho moc nižším, konsulským úřadem. Tak také Domicián, nastoupivší po svém otci Vespasiánovi a bratru Titovi, kteří patřili k nejmírnějším císařům, byl z rozhodnutí římského senátu zabit, když si začal počínat jako tyran. Vše zvrácené, co v Římě zavedl, bylo usnesením senátu poprávu a prospěšně odvoláno jako neplatné. Tak se stalo, že evangelista Jan, miláček Páně, kterého Domicián poslal do vyhnanství na ostrově Patmos, byl z usnesení senátu poslán zpět do Efesu.

771. – Je-li právem výše postaveného starat se o to, aby pospolitost měla krále, očekává se také od něho lék proti tyranské zvlí. Tak Archelaus, který již nastoupil vládu v Judeji místo svého otce Heroda a napodoboval ve svých ničemnostech svého otce, byl následkem stížnosti židů u samotného císaře Augusta ponejprv zkrácen na své moci odnětím královského titulu a poloviny své říše, která připadla jeho dvěma bratrům. Když ani potom neustal ve své tyranii, poslal jej císař Tiberius do vyhnanství poblíže galského města Lugdunum.

¹⁸ Př 20,26

772. – Není-li proti tyranovi lidské pomoci, je třeba se utéci ke Králi králů Hospodinu, jenž je *pomocníkem zdeptanému v dobách soužení*¹⁹. V jeho moci totiž je, aby se krutost tyranova srdce proměnila v mírnost, podle výroku Šalomounova²⁰: *Královo srdce je v Hospodinových rukou, nakloní je, kam se mu zlíbí*.

On také obrátil krutost krále Achašvéroše, který strožil židům smrt, v mírnost. On to byl, kdo tak obrátil krutého krále Nebúkadnesara, že se z něho stal hlasatel Boží moci. *Nyní tedy, praví²¹, já Nebúkadnesar chválím, vyvyšuji a velebím Krále nebes. Všechno jeho dílo je pravda, jeho cesty právo. Ty, kteří si vedou pyšně, má moc ponížít*. Tyrany však, které nepokládá za hodna obrácení, může z veřejného života odstranit a nechat propadnout třeba až do nejnižšího stavu, podle onoho výroku Mudrce²²: *Hospodin převrátil trůny vládců a namísto nich posadil tiché*. To on, vida zármutek svého lidu v Egyptě a slyše jeho nárek, svrhl faraóna i s jeho vojskem do moře. On to byl, kdo zmíněného Nebúkadnesara zpočátku nadmutého pýchou svrhl nejen s trůnu, nýbrž ho i vyvrhl z lidské společnosti a proměnil ve zvíře²³. *Aniž byla ukrácena ruka Hospodinova²⁴*, aby nemohla osvobodit svůj lid od tyranů. Slibuje totiž svému lidu skrze Izajáše²⁵ odpočinek od trápení a nepokoje, od tvrdé poroby, jíž byl ztročen. A skrze Ezechiele praví²⁶: *Vysvobodím své stádo z jejich chřtánu, totiž ze chřtánu pastýřů pasoucích samy sebe*.

Ale aby si toto Boží dobrodiní lid zasloužil, musí přestat hřešit, neboť odplatou za hřích se mu dostává z Božího dopuštění bezbožného vládce, jak praví Hospodin skrze Ozeáše²⁷: *Dávám ti krále rozhněván; a u Jóba se praví, že²⁸ učinil králem člověka pokrytce odplatou za hřichy lidu*. Je tedy třeba sejmout vinu, aby byl lid ušetřen pohromy tyranů.

¹⁹ Ž 9,10

²⁰ Př 21,1

²¹ Da 4,34

²² Sír 10,17

²³ Srov. Da 4,30

²⁴ Iz 59,1

²⁵ Iz 14,3

²⁶ Ez 34,10

²⁷ Oz 13,11

²⁸ Jb 34,30